

Joanna Dudek-Klimiuk*

Nowatorski projekt ogrodu botanicznego w Lublinie z roku 1964 autorstwa Oskara i Zofii Hansenów

Innovative project of a botanical garden in Lublin dating back to 1964, by Oskar and Zofia Hansen

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie mało znanej koncepcji zagospodarowania terenu Ogrodu Botanicznego w Lublinie, zaproponowanej w latach 60. XX w. przez Oskara i Zofię Hansenów¹. Jest to projekt

Introduction

The aim of this paper is to present a little known idea of managing the territory of the Botanical Garden in Lublin, as suggested in the sixties of the 20th century by Oskar and Zofia Hansen¹. It is an unusual project, as it represents

* Wydział Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie/Faculty of Horticulture, Biotechnology and Landscape Architecture, Warsaw University of Life Sciences – SGGW.

¹ Oskar Hansen urodził się w rodzinie norwesko-rosyjskiej 12 kwietnia 1922 r. w Helsinkach, zmarł w Warszawie 11 maja 2005 r. Ukończył Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej (1951). Przez dwa lata (1948–1950) studiował architekturę we Francji w ramach stypendium rządu francuskiego i praktykował w pracowniach Pierre’a Jeannereta i Fernanda Légera. Uczestniczył w wielu kongresach Congrès International d’Architecture Moderne. Był teoretykiem architektury, twórcą teorii Formy Otwartej (Open Form) – [...] *obliczonej na ingerencję człowieka, na współdziałanie tego wszystkiego, co się wewnątrz tej formy będzie działo – wiąże pewne gatunki form konstrukcyjnych, zakładając ich plastyczną ekspresyjność, z określonym przeznaczeniem funkcjonalnym* [1, s. 136]. Teorię tę ogłosił na kongresie CIAM w Otterlo. W latach 60. Hansen opracował teorię Linearnego Systemu Ciągłego (LSC) (Linear Continuous System), który był przetransponowaniem Formy Otwartej w skali urbanistycznej. Wieloletni pedagog warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych (od 1950), w latach 1952–1954 prowadził zajęcia ze studentami w autorskiej Pracowni Brył i Płaszczyzn (Wydział Architektury Wnętrz) i od 1954 r. w Pracowni Struktur Wizualnych na Wydziale Rzeźby.

Zofia Hansen (z domu Garlińska) urodziła się 13 maja 1924 r., w Kałuszynie koło Mińska Mazowieckiego. Zmarła 24 stycznia 2013 r. w Warszawie. Ukończyła Wydział Architektury na Politechnice War-

¹ Oskar Hansen was born on April, 12, 1922, in a Norwegian-Russian family in Helsinki, he died on May, 11, 2005 in Warsaw, Poland. He graduated the Faculty of Architecture of the Technical University in Warsaw (1951). He studied architecture (1948–1950) in France within the frames of a scholarship of the French government and passed a practice in the ateliers of Pierre Jeanneret and Fernand Léger. He participated in many congresses of Congrès International d’Architecture Moderne (CIAM). He was a theoretician of architecture, creator of the theory of Open Form – which is [...] *intended for interference of man and co-participation of everything which will happen inside the mentioned form – it combines certain types of constructional forms, assuming their plastic expressiveness, with the determined functional destination* [1, p. 136]. This theory was proclaimed during the CIAM Congress in Otterlo. In the sixties, Oskar Hansen elaborated the theory of Linear Continuous System (LCS) which was a transposition of the Open Form to urban scale. A long-time teacher of the Warsaw Academy of Fine Arts (since 1950); in the years 1952–1954, he conducted work with the students in his Atelier of Solids and Planes (Faculty of Architecture of the Interior) and since 1954, in the Study of Visual Structures at the Faculty of Sculpture.

Zofia Hansen (born Garlińska) was born on May, 13, 1924 in Kałuszyn near Mińsk Mazowiecki. She died on January, 24, 2013 in Warsaw. She graduated from the Faculty of Architecture of the Technical University in Warsaw. During the studies, she met her later husband – Oskar Hansen, whom she married in 1950.

The Hansens were co-authors of several dozens of projects but only few of them were implemented, *inter alia*, their own flat at Sędziowska

niezwykły, zawiera bowiem nowatorskie, jak na owe czasy, rozwiązania projektowe, będące konsekwencją wprowadzenia w życie autorskiej filozofii projektowania dla społeczeństwa. Jednocześnie jest to jedyna praca projektowa Oskara Hansena, architekta-plastyka, której tematem był obiekt nie architektoniczny lub budowlany czy projekt urbanistyczny, a ogród – przestrzeń architektury krajobrazu.

Materialy i metody

W pracy wykorzystano nieliczne zachowane materiały fotograficzne przedstawiające makietę do projektu, przechowywane w zbiorach Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, oraz rzut i uzupełniające go opracowania detali projektowych opublikowane w 1965 r.

Na podstawie powyższych materiałów ikonograficznych dokonano analizy formalnej projektu, w tym proponowanych przez jego twórców elementów programowych, oraz analizy kompozycji. Ważnym elementem było wyeksponowanie tych rozwiązań, które przed 50 laty były rozwiązaniami nowatorskimi – nieznanymi i nie stosowanymi, a które dopiero w ostatnim czasie znajdują szersze zastosowanie, co świadczy o niezwyklej wrażliwości i kreatywności autorów lubelskiego ogrodu – w tym celu posłużono się metodą porównawczą.

Polskie ogrody botaniczne w okresie powojennym

Po II wojnie światowej w nowych granicach Polski znalazły się istniejące już od wielu lat uniwersyteckie ogrody botaniczne – w Krakowie (założony w 1783), Wrocławiu (1811) i Warszawie (1818) [4]. Nie była to jednak wystarczająca liczba tego typu obiektów, zwłaszcza gdy zważywszy na rosnące wówczas potrzeby prowadzenia badań naukowych, między innymi w zakresie przemysłowego wykorzystania roślin czy ich introdukcji. W większych miastach powstały nowe – kształce na kierunkach medycznych i przyrodniczych – ośrodki uniwersyteckie, które również potrzebowały odpowiedniego zaplecza dydaktycznego oraz badawczego, w tym i ogrodów botanicznych. W nowych ośrodkach uniwersyteckich chętnie wykorzystywano istniejące, choć często bardzo zniszczone w czasie działań wojennych, szkolne ogrody botaniczne (Poznań i Bydgoszcz), lub zakładano zupełnie nowe ogrody (Lublin oraz Łódź). W okresie powojennym powołano ponadto kilka ośrodków naukowo-badawczych o profilu przyrodniczym i kilka miejskich ogrodów botanicznych.

Istotnym *novum* w procesie tworzenia lub przebudowy ogrodów botanicznych w powojennej Polsce było to, że brali w nim udział, nie – jak to było regułą wcześniej –

the innovative, in relation to the discussed period, project solutions, being a consequence of introducing the author's philosophy of designing for the society. Simultaneously, it is the only one project work of Oskar Hansen – architect – vision artist, the subject of which was not architectonic, constructional or urbane but was a project of a garden, perceived as a space of landscape architecture.

Materials and methods

In the paper, there were utilized scarcely preserved photographic materials, showing the scale model relating to the project, stored in the collections of the Museum of Fine Arts Academy in Warsaw, and the projection as well as supplementary development of project details, published in 1965.

On the grounds of the above mentioned iconographic materials, the author of the present work has conducted a formal analysis of the project, including the elements of the project programme as being suggested by its creators, and the analysis of the composition. The important element of the work included the exposition of the solutions, which were innovative fifty years ago; they were unknown and not employed and as late as during the recent years they have found a wider application, which is an evidence of the unusual sensitivity and creativeness of the authors of the Lublin garden. To these ends, the comparative method was employed.

Polish botanical gardens during the post-war period

After World War II, the new borders of Poland embraced the long-time existing university botanical gardens: in Cracow (1783), in Wrocław (1811) and in Warsaw (1818) [4]. This was not, however, a sufficient number of the objects of this type, especially when we consider the growing needs for conducting scientific studies, *inter alia*, in respect of industrial utilization of plants, or their introduction. In greater cities, new university centres were founded; they conducted studies in medical and natural science faculties which also required the appropriate didactic and research base, including also the botanical gardens. The new university centres utilized the existing pre-war school botanical gardens (Poznań and Bydgoszcz) which were often very much destroyed during the war, or they created completely new gardens (Lublin and Łódź). Besides, in the post-war period, several scientific-research centres with a natural science profile as well as urban botanical gardens were established.

A significant *novum* in the process of establishing or reconstruction of botanical gardens in post-war Poland consisted in the fact that the participants of the mentioned activity included not only botanists or future managers of the gardens (an exception was the School Botanical Garden in Poznań, the expansion project of which,

szawskiej. Podczas studiów poznała swojego późniejszego męża – Oskara Hansena, za którego wyszła za mąż w 1950 r.

Hansenowie byli współautorami kilkadziesiątu projektów, lecz jedynie kilka z nich zostało zrealizowanych, m.in. ich własne mieszkanie przy ul. Sędziowskiej (1955), osiedle Rakowiec w Warszawie (1958), Osiedle Słowackiego w Lublinie (1961), Osiedle Przyczółek Grochowski (1963) oraz ich dom w Szuminie nad Bugiem koło Wyszkowa (od 1968) [2], [3].

street (1955), the Rakowiec settlement of houses in Warsaw (1958), the Słowacki settlement in Lublin (1961), the settlement of Przyczółek Grochowski in Warsaw (1963) and their own summer residence in Szumin by the river Bug, near Wyszków (since 1968) [2], [3].

jedynie botanicy czy przyszli dyrektorzy ogrodów (wyjątek stanowił poznański Szkolny Ogród Botaniczny, którego projekt rozbudowy, w roku 1930, opracował planista – Edward Straus), ale także – zapraszani coraz częściej do współpracy w ramach zespołów opracowujących koncepcje projektowe – architekci krajobrazu i architektki. Niestety zamierzenia projektowe, nierzadko efekt pracy dużych interdyscyplinarnych zespołów i ogólnopolskich konkursów projektowych, często nie były w ogóle realizowane lub realizowano je w bardzo ograniczonym zakresie. Na drodze do ich realizacji stawały bowiem zwykle problemy finansowe lub kłopoty z pozyskaniem zakładowego w fazie projektowej odpowiednio dużego arealu.

***Ogród botaniczny w Lublinie.
Lokalizacja, projektanci, założenia wstępne
do projektu i historia miejsca***

Powstały w latach 60. XX w. Ogród Botaniczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej jest drugim z kolei ogrodem botanicznym, jaki powstał w Lublinie. Poprzedził go założony już w 1945 r. (w dwa lata po utworzeniu uniwersytetu) w obrębie miasteczka uniwersyteckiego niewielki ogród o powierzchni 4,5 ha, ale od samego początku było oczywiste, że kampus nie jest dobrym miejscem na tego typu ośrodek, przede wszystkim ze względu na szczupłość terenu i niewielkie zróżnicowanie siedliskowe. Dlatego już wówczas wytypowano teren zniszczonego dawnego założenia parkowo-dworskiego Kościuszków, położonego w północno-zachodniej części Lublina, na przyszłą, ostateczną lokalizację ogrodu. Starania o przyznanie tego terenu Uniwersytetowi zakończyły się sukcesem w 1958 r., kiedy to UMCS przejął park podworski na Sławinku, o powierzchni nieco ponad 13 ha. Jednocześnie rozpoczęły się starania o dołączenie kolejnych terenów, które zapewniłyby możliwości dalszego rozwoju ogrodu. Po opracowaniu przez Kazimierza Bryńskiego w 1960 r. szczegółowych wytycznych programowych oraz pozyskaniu odpowiednich funduszy [5], w roku 1964 powierzono Zofii i Oskarowi Hansenom wykonanie projektu zagospodarowania terenu przyszłego Ogrodu Botanicznego.

Projekt ten, niestety nigdy niezrealizowany, opracowali Hansenowie we współpracy z botanikami – Marią Petrowicz, Dominikiem Fijałkowskim i Jackiem Kąkolewskim. Wstępne ustalenia zakładały, że opracowanie obejmie cały teren planowanego założenia (27 ha), jednak z zachowanych notatek, przechowywanych w Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, wynika, że już w trakcie prac projektowych obszar opracowania zmniejszono odgórnymi decyzjami do 15 ha. Zespół projektantów i botaników tworzący w nowych czasach, z nowymi wizjami społeczeństwa, przystąpił do prac nad przyszłym ogrodem.

Podejście autorów do postawionego przed nimi zadania i rozwiązań projektowo-przestrzennych było na wskroś nowatorskie. Oskar Hansen był projektantem niezwykłym, twórcą idei formy otwartej, w której to człowiek jest najważniejszym elementem „budującym”, kreującym formę architektoniczną przez dostosowywanie jej

in 1930, was developed by a planner – Edward Straus) but also, the landscape architects and architects who were more and more frequently invited to cooperation. Unfortunately, the project intentions, as being often the effect of work of big interdisciplinary teams and all-Polish project competitions, were often not implemented at all, or they were practically introduced in a very limited range. The reasons usually included financial problems or difficulties with obtaining the appropriately large area of land, as assumed in the project stage.

***Botanical garden in Lublin.
Location, designers, preliminary assumptions to
the project and history of the site***

The Maria Skłodowska University Botanical Garden, established in the sixties of the 20th century is the second botanical garden which was developed in Lublin. It was preceded by a small garden, arranged as early as in 1945 (two years after founding the University) within the limits of the university territory and occupying the area of 4.5 ha. From the very beginning, it was evident that the campus was not the appropriate place for a botanical garden, first of all due to a limited area and small habitat differentiation. Therefore, the territory of a damaged park – manor estate of the Kościuszko family, situated in the north-western part of Lublin was anticipated as a future final location of the garden. The attempts aimed at granting the discussed territory to the University were successfully completed in 1958 – the University (UMCS) took over the area of the park belonging to the Sławinek estate, occupying the area of somewhat more than 13 ha. At the same time, attempts were commenced with the aim to join the successive territories which would ensure the possibilities for further development of the garden. After elaboration of the detailed programme guidelines by Kazimierz Bryński in 1960 and obtaining the appropriate funds [5], Zofia and Oskar Hansen were entrusted with the task to perform the project for management of the territory of the future Botanical Garden. This was in 1964.

Unfortunately, the discussed project has never been implemented. It was developed by the Hansen couple in cooperation with botanists – Maria Petrowicz, Dominik Fijałkowski and Jacek Kąkolewski. The preliminary provisions assumed that the elaboration would cover the whole territory of the planned Garden (27 ha), however we know – from the preserved records, stored at the Museum of Fine Arts Academy – that during the designing work, the area of the development was limited by the decisions of the respective authorities up to 15 ha. The team of designers and botanists, creating in new times, with new visions for the society commenced their work on the future garden.

The approach of the authors to the project tasks and design-spatial solutions were absolutely innovative. Oskar Hansen was an unusual designer, creator of the idea of open form in which man is the most important “constructing” element, creating the architectonic form via its adaptation to the individual and time-varying needs. The space of Hansen’s architecture is alive, therefore,

do swoich indywidualnych i zmieniających się w czasie potrzeb. Przestrzeń architektury Hansena żyje więc tylko dzięki człowiekowi. To właśnie człowiek jest jej niezbędnym składnikiem, nieodłącznym aktorem wypełniającym wnętrze, jest jej współtwórcą, a aktywność ludzka w sposób zasadniczy dopełnia przestrzeń zaprojektowaną przez architekta [1]. Teoria formy otwartej podkreśla konieczność zaspokojenia w architekturze wszystkich potrzeb jednostki, zarówno ściśle fizycznych – materialnych, jak i psychicznych, emocjonalnych.

Jako projektant Hansen był w swoim dążeniu do wolności jednostki konsekwentny, co widać, niezależnie od skali czy głównej funkcji obiektu, we wszystkich jego pracach. Jest tak i w analizowanym projekcie, choć tu zobaczymy ową konsekwencję w dążeniu do wolności – w zaskakującej odsłonie. Jednostką uprzywilejowaną, dla której należy stworzyć optymalne warunki życia i rozwoju, jest bowiem nie człowiek, a roślina. Powszechną w cywilizacji zachodniej zasadę dominacji człowieka nad przyrodą Hansen próbuje zastąpić zasadą szacunku człowieka dla natury [6].

Przedstawiony projekt ogrodu botanicznego jest jednym z wielu niezrealizowanych zamierzeń, ale jedynym nam znanym, które dotyczyło przestrzeni architektury krajobrazu – ogrodu. Było jeszcze tylko jedno zbliżone założenie, projekt organizacji przestrzeni ogrodowej, ale innego typu i zupełnie innej skali – mianowicie niewielki ogród Hansenów przy ich domu w Szuminie:

W szumińskim projekcie Hansenów równie ważną rolę co architektura odgrywał otaczający dom ogród. Dzieli się on na dwie części. Po jednej stronie domu, od strony uliczki gospodarczej, ma formę dziko rosnącego lasu, po drugiej, od strony uliczki socjalnej – uporządkowanego ręką ludzką sadu. Również w tej przestrzeni Hansenowie realizowali założenia Formy Otwartej – w ogrodzie znajduje się wiele elementów, które podobnie jak architektura miały za zadanie uczytelnić „zdarzenia ludzkie i formy natury”. Pokrywająca dach domu jednolita szara papa miała być „chłonnym tłem” eksponującym rosnące w ogrodzie kolorowe kwiaty. Szary betonowy mur stanowił „passe-partout” dla rosnących za nim białych bżów. Znajdujące się w sadzie „ściany tła” – pomalowane barwnie drewniane panele – eksponowały natomiast dojrzewające na drzewach owoce. Poza roślinami, ważnymi „aktorami” w ogrodzie były zwierzęta. Dla ptaków Oskar Hansen budował tzw. ptasie wieże i maszty dźwigające liczne budki [...]. Najważniejszym elementem stworzonym dla zwierząt był jednak drewniany gołębnik, wybudowany po 1991 roku. Jego konstrukcja przypominająca zasadę konstrukcji domu jest rozpięta ponad stalową strukturą pochodzącą z wystawy Hansena na biennale w Wenecji w 1977 roku [7, s. 45–47].

Główne idee projektowe i nowatorskie rozwiązania przestrzenne

Obserwator przyrody w projekcie Hansena, mimo swej podrzędności względem Natury, może samodzielnie wybierać trasę zwiedzania, kolejność poznawania poszczególnych jego części (zbiorowisk – o czym dalej) – szlaki komunikacji zaplanowano bowiem jako sieć

only owing to man. It is just man who is its indispensable component, inseparable actor who fills the interior and its creator. Human activity principally supplements the space designed by the architect [1]. The theory of open form stresses the necessity of satisfying, in architecture, all needs of the individual, both strictly “physical”, material ones as well as psychical and emotional needs.

As a designer, Hansen was consequent in his striving at freedom of the individual which we may observe in all his achievements, irrespectively of the scale of the main function of the object. The same situation is found in the analyzed project of the Lubelski Botanical Garden although the mentioned consequence in aiming at freedom has a surprising form. The plant is a privileged unit for which the optimum conditions for life and development should be created, and not man. Hansen tries to replace the principle of human domination over nature, as universally appears in the western civilization, with the principle of man’s respect for nature [6].

The project of the botanical garden, as presented below, is one of many non-implemented plans but the only one, as far as we know, which concerned the space of landscape architecture – the garden. There was also one more similar assumption, i.e. the project of organizing the garden area but of a different type and in a completely different scale, that is a small garden of the Hansens, situated around their house in Szumin:

In the Hansens’ Szumin Project, the surrounding garden plays a role as important as the architecture. It is divided in two parts. On the service-access way side of the house, it takes the form of a wild-growing wood; on the other, from the side of the social access way, an orchard made orderly by the human hand. Here, the Hansens implemented the principles of Open Form: there are many elements that, just like the architecture, were intended to make explicit “human events and natural forms”. The roof covering, a homogenous grey felt, functioned as an “absorptive background” enhancing colorful flowers growing in the garden. The grey concrete wall provided a passe-partout for white lilacs growing behind it. The “background walls” – brightly painted wood panels – set off fruit ripening on the trees. Besides plants, animals were important “actors” in the garden. For birds, Hansen constructed bird towers and masts that supported various bird boxes [...]. The most important element created for animals was, however, the wood dovecote, built after 1991. Its structure, reminiscent of the house, stretched over a steel structure than came from Hansen’s exhibition at the Venice Biennale in 1977 [7, pp. 45–47].

The main project ideas and innovative spatial solutions

In spite of his subordinate role in respect to nature, the observer of nature in the Hansen garden project may independently choose the route of visiting, the sequence of familiarization with its particular parts (assemblages – which will be discussed later); the communication routes were designed as a network, combining the main, topical areas of the garden: [...] *composition of the garden is*

spinającą węzłowe, tematyczne obszary ogrodu: [...] kompozycję ogrodu stanowią stoiska [stanowiska] roślin pomyślane jako ich ekspozycja, a polegające na sztucznym uprzywilejowaniu sytuacyjnym roślin w stosunku do człowieka [8, s. 461]. Ta zasada ogólna zaważyła na obrazie ogrodu, i to nie tylko na jego kompozycji, ale również na programie. Rośliny i ich zbiorowiska wyznaczają sposób poruszania się po ogrodzie, wiele tradycyjnych ścieżek zastąpiono pomostami i kładkami rozmieszczonymi bądź tuż nad płaszczyzną ziemi czy wody, bądź wysoko w koronach drzew, tak by umożliwić obserwację przyrody bez ingerencji w tok jej istnienia, a tym samym zminimalizować niszczenie roślin przez przyszłych zwiedzających (il. 1). Elementy programowe, w tym wyposażenie, zaprojektowano z dużą lekkością formy i prostotą, by jeszcze mocniej uwydatnić piękno i doskonałość struktur roślinnych. Mamy więc [...] wiszące kładki – długie, delikatne, czytelne geometrycznie, stonowane w kolorze, biegnące wśród koron starodrzewów, umożliwiając ich pielęgnację, a jednocześnie demaskując, przez zestawienie ze złożonością i plastycznym bogactwem przyrodniczej struktury, skromność ludzkich poczynąń [6, s. 112].

Inne od dotychczasowych, tradycyjnych rozwiązań podejście do kompozycji ogrodu widoczne jest również w kluczu, jaki zastosował projektant do wyznaczenia głównych punktów programowych, podziału przestrzeni i struktury roślinności. W znikomym stopniu znajdziemy tu wszechobecny w ogrodach botanicznych podział na tradycyjne działy i ich nazwy. Nie ma tu klasycznych poletek i grządek w układzie systematycznym lub geograficznym, nie ma znanych z ogromnej większości ogrodów botanicznych działów systematyki roślin, biologii roślin, kolekcji roślin użytkowych i leczniczych, kolekcji drzew i krzewów. Są natomiast stanowiska do obserwacji życia roślin oraz zwierząt i próba pokazania tego, co zwykle niewidoczne, niedostępne dla człowieka, stąd pomosty w koronach starych drzew, szklane walce zanurzone w wodach stawu – do obserwacji życia pod powierzchnią lustra wody, czy szklane ściany ukazujące profile glebowe wraz ze wszystkimi żywymi jej elementami – i roślinami, i zwierzętami, współistniejącymi i współzależnymi od siebie. Nieprzypadkowo zatem znajdujemy w prezentowanych rozwiązaniach charakterystyczne zestawienia „tematów” stanowisk, czyli obserwacji – od zewnątrz i od środka (wody) czy do wnętrza (gleby) (il. 2).

Z tradycyjnych działów ogrodu botanicznego w projekcie Hansenów pozostała różanka oraz ekspozycje roślin egzotycznych i dekoracyjnych. Do rzadkich, ale już w tych czasach spotykanych w ogrodach botanicznych działów należą projektowane stanowiska roślinności stepowej, łąkowej i bagiennej. Na projekcie żadnego z powyższych wymienionych działów nie ujęto w zamkniętą formę rabat, zaznaczono jedynie miejsce, w którym tego typu rośliny będą eksponowane, można więc przypuszczać, że w zamyśle autorów miały tworzyć swobodnie przenikające się grupy roślin.

Hansen wykorzystał doskonale położenie i ukształtowanie terenu przeznaczanego na założenie. Wyraźnie wyodrębnił strefę gospodarczo-administracyjną (szkółki, szklarnie, inspekty, gmach administracji, budynki gospo-

constituted by stands of the plants, perceived as their exposition and consisting in artificial situational privilege given to the plants in comparison to man [8, p. 461].

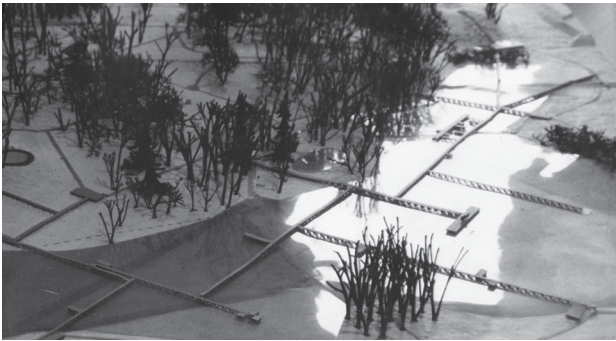
Il. 1. Schemat proponowanego zagospodarowania terenu Ogrodu Botanicznego UMCS w Lublinie (wyrys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. własne autorki)

Legenda: a – stoisko do obserwacji środowiska flory i fauny wodnej od zewnątrz; b – stoisko obserwacji środowiska flory i fauny wodnej „pod wodą”; c – stoisko obserwacji roślin łąkowych i bagiennych; d – stoisko obserwacji roślinności siedlisk kwaśnych i zasadowych; e – roślinność stepowa; f – rozarium; g – stoisko obserwacji drzew; h – stoisko drzew egzotycznych; i – stoisko modrzewi; j – stoisko roślinności egzotycznej i dekoracyjnej; k – stoisko obserwacji życia roślin w ziemi; l – stoisko obserwacji roślin podszycia leśnego (na oryginalnym planie nie oznaczono tego elementu); m – ośrodek gospodarczy i administracyjny; n – wiaty i WC² (objaśnienia zawarte w legendzie zgodne z oryginalnymi opisami Hansena)

Fig. 1. Scheme for the proposed management of the territory of the UMCS Botanical Garden in Lublin (drawing from a fragment of the project's documentation [8]; drawn by the author)
Legend: a – stand for observation of aquatic flora and fauna from the outside of water; b – stand for observation of aquatic flora and fauna from the inside of water; c – stand for observation of meadow and marshy vegetation; d – stand for observation of vegetation of acid and alkaline habitats; e – steppe vegetation; f – rose garden; g – stand for observation of flora and fauna in the crowns of the trees; h – stand of exotic trees; i – stand of larches; j – stand for observation of vegetation of environments of exotic and ornamental plants; k – stand for observation of vegetation environments of the plants from the inside of the soil; l – stand for observation of the plants in the outgrowth of the forests (on the original plan, the mentioned element was not denoted); m – administrative premises; n – shelters and WC² (the wording of the explanations contained in the legend in accordance with Hansen's original descriptions)

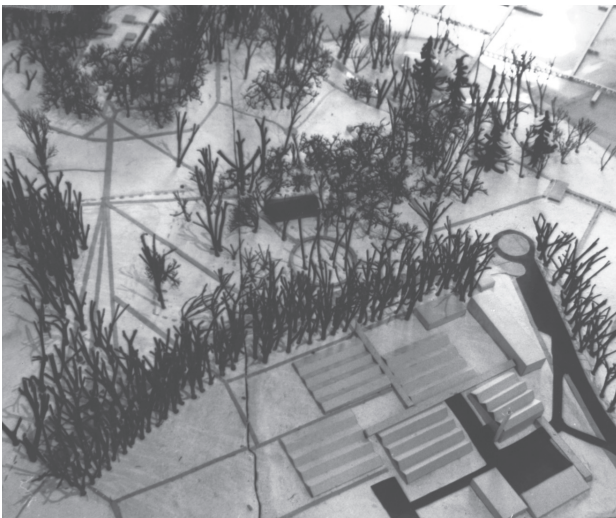
darcze), lokalizując ją peryferyjnie w stosunku do części ekspozycyjno-rekreacyjnej, nie pozbawiając jej jednak doskonałej komunikacji z terenami zewnętrznymi – znajdować się miała bowiem tuż przy wejściu, w południowo-zachodniej części terenu (il. 3). We właściwą strefę „ogrodową”, pełniącą funkcje naukowe, dydaktyczne, wypoczynkowe i reprezentacyjne, Hansenowie wkomponowali dawny dwór Kościuszków oraz większość starodrzewu dawnego parku, w tym znaczną część dawnej lipowej alei dojazdowej.

Niemal 1/3 terenu przeznaczono na założenie rozległego stawu, który miały stworzyć spiętrzone wody rzeczki Czechówki, oraz przylegającej do niego strefy

Il. 2. Fragment makiety – część przedstawiająca pomosty i stanowiska obserwacji flory i fauny wodnej (zdjęcie ze zbiorów Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie)

Fig. 2. A fragment of scale model – a part, representing the platforms and stands for observation of aquatic flora and fauna (Warsaw, Museum of Academy of Fine Arts)

Il. 3. Fragment makiety wykonanej do projektu ogrodu. Część przedstawiająca zaplecze gospodarcze (pierwszy plan), dawny dwór Kościuszków (drugi plan) oraz stanowiska do obserwacji życia w ziemi i pomosty na stawach (plan trzeci) (zdjęcie ze zbiorów Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie)

Fig. 3. Fragment of scale model, performed for the garden's project. A part, showing the administrative base (plan I), former manor house of the Kościuszko family (plan II) and the stands for observation of life in the soil and the platforms on the ponds (plan III) (Warsaw, Museum of Academy of Fine Arts)

The mentioned general principle had an influence on the image of the garden and not only on its composition but also, on the programme. The plants and their assemblages determine the way of visiting the arden; many traditional paths were replaced by platforms and footbridges, situated over the land or water plane, or high in the crowns of the trees, so as to make the observation of nature possible without the necessity of interfering into its existence and by this, to minimize damage of the plants by the future users of the garden (Fig. 1). The elements of the programme, including the equipment were designed with a great lightness of form and simplicity in order to highlight the beauty and perfectness of vegetal structures. We have therefore: [...] *hanging footbridges – long, delicate, geometrically legible, in appropriate colours, running among the crowns of old-growth trees; they facilitate their care and, simultaneously, emphasize the modest level of human efforts as compared to the complexity and plastic abundance of natural structure* [6, p. 112].

The approach to the garden's composition, differing from the so-far existing traditional viewpoints is also visible in the “key” which was employed by the designer for determination of the main programme items, division of space and structure of vegetation. The division into traditional sections and their names being universally encountered in botanical gardens is not found in the discussed situation. There is a lack of classical plots and flower beds, systematically or geographically arranged; there are no sections of plant systematics, plant biology, collections of utility and medicinal plants, collections of trees and shrubs, as found in the majority of botanical gardens. On the other hand, there are stands for observation of vegetal and animal life; there is also an attempt to show the phenomena which are usually invisible and inaccessible for man; hence, we notice platforms, situated in the crowns of old trees, glass cylinders, immersed in water of a pond, intended for observation of life under the surface of the water-level, or glass walls which show soil profiles together with its living elements, i.e. plants and animals which coexist together and are mutually dependent. It is not, therefore, incidental that we find characteristic presentation of the “subjects” of the stands in the submitted solutions, i.e. observations from the outside and the interior (water) or from the inside (soil) (Fig. 2).

As far as the traditional sectors of botanical gardens is concerned, the Hansens' project considered only a rose garden and exhibition of exotic and decorative (ornamental) plants. The planned stands of steppe, meadow and marshy vegetation are seldom encountered but they are already present in the sections of the botanical gardens in the discussed time period. No part of the mentioned project contained flower beds in a “closed form”; there was only marked a place where the plants of this type could be exhibited. We may, therefore, suppose that the intention of the authors was to create groups of plants which would freely penetrate each other.

Hansen utilized the perfect location and layout of the land, designed for establishment of the garden. He differentiated distinctly the economic-administrative zone (young plant nursery, greenhouses, hotbeds, outbuildings,

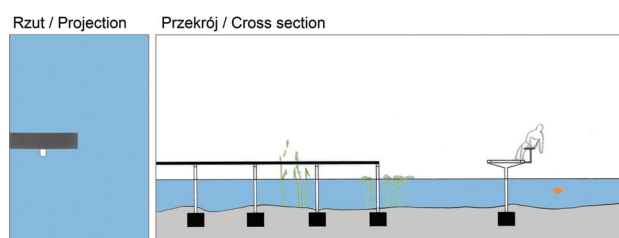
bagiennie-łąkowej (w południowej części terenu). Na oba te obszary, na otwartą taflę wód stawu oraz na przybrzeżną strefę bagienną, nałożono sieć pomostów i niewielkich platform umożliwiających przemieszczanie się oraz obserwację roślin i wewnątrz parkowo-ogrodowych z nietypowej perspektywy, bo od strony wody. Ciekawym rozwiązaniem było wprowadzenie nie tylko stanowiska obserwacji życia wodnego od „zewnątrz”, co miały umożliwić, wspomniane powyżej, nisko zawieszony nad poziomem wody pomosty, ale również od „wewnątrz” – temu miał służyć umieszczony na zakończeniu jednego z pomostów szklany walec, do którego można wejść i znaleźć się poniżej poziomu wody, by obserwować rośliny i zwierzęta niejako od wewnątrz ich naturalnego środowiska (stanowiska: a, b i c; il. 4–6²).

„Stoisko obserwacji roślinności siedlisk kwaśnych i zasadowych”, planowane w części wschodniej terenu, zostało zaprojektowane w formie pomostu widokowego o charakterze „samotni”, do której można dojść schodami wbudowanymi w skłon wysokiej skarpy. Ekspozycja widokowa tego punktu pozwalałaby na obserwację rozlewającego się poniżej skarpy stawu oraz roślinności z nim związanej. W obrębie pomostu przewidziano dwa

administrative premises). He situated it in a peripheral part of the garden in relation to the exhibition-recreation zone, not depriving it, however, of the excellent communication with external territories; it was found just near the entrance, at the south-western part of the total area (Fig. 3). The Hansens incorporated the former manor house of the Kościuszkos family as well as most of the old-growth trees of the former park, including a considerable part of the old linden avenue, into the specific “garden” zone which played scientific, didactic, recreational and representative functions.

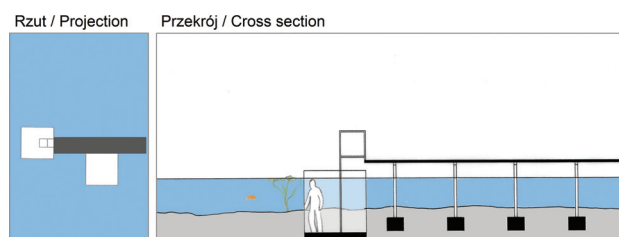
Almost one third of the territory was destined for forming of a vast pond which would be created by accumulated waters of the Czechówka river and adjacent swampy-meadow zone (in the south part of the land). Both mentioned areas, the open level of the pond’s water and the marshy zone were covered with a network of piers and small platforms, enabling movement and facilitating the observation of plants and park-garden interior from an untypical perspective, that is, from the water. An interesting solution includes introduction of not only stands for observation of aquatic life from the “outside” (which was facilitated owing to the above mentioned platforms, being lowly suspended over the water level but also from the “inside”, due to a glass cylinder, placed at the end of one platform; it was possible to enter the cylinder and to be below the level of water and to observe the plants and animals from inside of their natural environment (stands a, b and c; Fig. 4, 5 and 6²).

The “stand for observation of vegetation of acid and alkaline habitats” planned in the eastern part of the territory, was designed in the form of a sight platform, creating a sort of a place of solitude, a “retreat” which it was possible to reach via the stairs, built into the slope of a high scarp. The exposition of the mentioned point would allow observing the pond, situated below the scarp and the relating vegetation. Within the frames of the platform, there were anticipated two stands, partially isolated from the natural background and situated on wheels, being

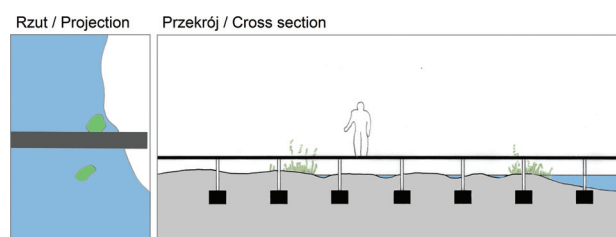
Il. 4. Stoisko obserwacji środowisk flory i fauny wodnej od zewnątrz wody („a”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 4. Stand for observation of aquatic flora and fauna from the outside of water (“a”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

Il. 5. Stoisko obserwacji flory i fauny wodnej od strony wnętrza wody („b”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 5. Stand for observation of aquatic flora and fauna from the inside of water (“b”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

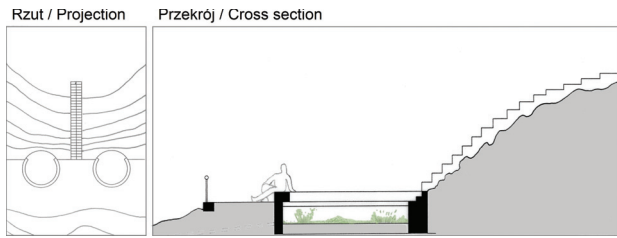

Il. 6. Stoisko obserwacji roślin łąkowych i bagiennych („c”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 6. Stand for observation of meadow and marshy vegetation (“c”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

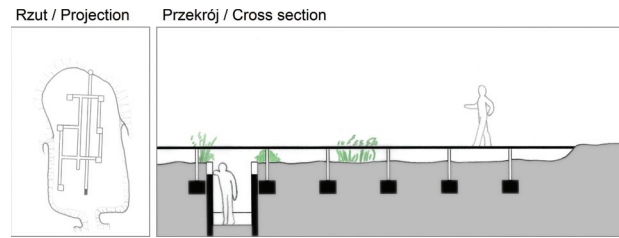
² Oznaczenia literowe zastosowane na il. 4–11 są odwołaniem do oznaczeń ze Schematu proponowanego zagospodarowania terenu Ogrodu Botanicznego UMCS w Lublinie (il. 1).

² The letters used in Figures 4 to 11 are reference signs to the Scheme for the proposed management of the territory of the UMCS Botanical Garden in Lublin (Fig. 1).

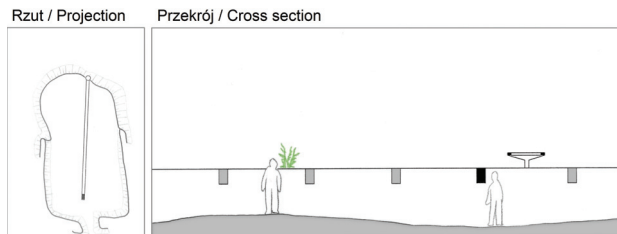
Il. 7. Stoisko obserwacji roślinności siedlisk kwaśnych i zasadowych („d”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 7. Stand for observation of vegetation of acid and alkaline habitats (“d”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

Il. 8. Stoisko obserwacji roślin egzotycznych i dekoracyjnych („j”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 8. Stand for observation of vegetation of environments of exotic and ornamental plants (“j”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

Il. 9. Stoisko obserwacji roślinności środowisk roślin od wnętrza gleby („k”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 9. Stand for observation of vegetation environments of the plants from the inside of the soil (“k”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

częściowo izolowane od naturalnego podłoża stanowiska na planie kół, przeznaczone dla roślin o skrajnych preferencjach w stosunku do odczynu gleby (stanowisko d; il. 7).

W samym centrum ogrodu zaprojektowano osłonięte od wiatru drzewami „stoisko roślinności egzotycznej i dekoracyjnej”. Jest to drugie, po części wodno-łąkowej, miejsce, w którym zastosowano rozbudowany system kładek uniesionych nieco ponad poziom gruntu (na podstawie szkiców Hansena wysokość tę określam na 40–50 cm) wraz z niewielkimi platformami widokowo-obszernymi (stanowisko j; il. 8). W taką strukturę wbudowano „stoisko obserwacji życia roślin w ziemi” (stanowisko k; il. 9), które jest zagłębioną ścieżką-korytarzem z przeszklonymi częściowo ścianami, tworzącymi „okna widokowe” do wnętrza gleby. Nałożenie tych struktur daje układ trójpoziomowej, przenikającej się wzajemnie kompozycji tworów natury i człowieka, przy czym rośliny egzystują na wszystkich poziomach, a obserwator może swobodnie poruszać się jedynie ponad lub „pod” powierzchnią ziemi.

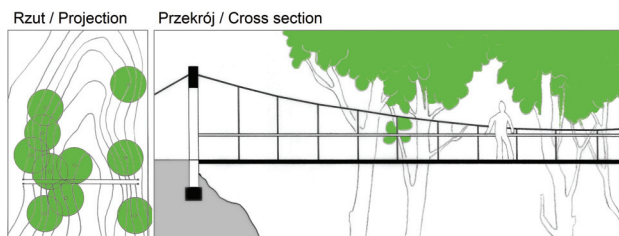
Istniejące w części północnej niewielkie naturalne wąwozy doskonale wykorzystano do zaprojektowania systemu pomostów „zawieszonych” wśród koron drzew, przyczynając te napowietrzne trasy pomiędzy przeciwnymi koronami skarp wąwozów, w środkowej i północnej części terenu (stanowisko g; il. 10). W projekcie planowano również założenie stanowiska, które miało

destined for the plants with extreme preferences in relation to the soil pH (stand d; Fig. 7).

In the very centre of the garden, the “stand of exotic and decorative vegetation”, protected from the wind, was designed. It is the second place (besides the water-meadow part) where the developed system of footbridges, rising somewhat over the level of the earth (based on Hansen’s sketches the height can be estimated at 40–50 cm) was created together with small observation platforms (stand j; Fig. 8). The described structure also embraced “the stand for observation of life of the plants in the soil” (stand k; Fig. 9). It was constituted by a hollowed pathway-corridor with partially glass walls, forming “viewing windows” to the inside of the soil. Overlapping of these structures gives a system of three-level, mutually penetrating composition of the forms, made by nature and by man; the plants exist on all levels and the observer may freely move only above or “under” the surface of earth.

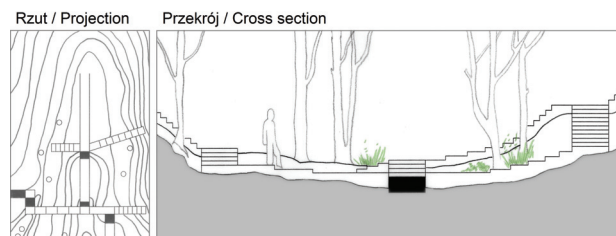
The small, natural, narrow alleys – a sort of gorges, existing in the northern part of the territory were perfectly utilized for designing of the system of platforms “suspended” among the crowns of the trees, creating air routes between the opposite tops of the slopes of the gorges in the central and northern part of the territory (stand g; Fig. 10). The project also assumed founding of a stand which would serve for observation of the plants in the forest undergrowth (stand l; Fig. 11). Unfortunately, it is not possible to find its location on the preserved photographs of the projection of the plane (there is a lack of denotation of the mentioned element by a letter). However, if we take into consideration the nature of the place and analyzing the enclosed project elaborations, developed for all stands, suggested by the authors, we know that the discussed place was supposed to utilize the natural depression of the territory of one of the gorges, covered with trees; so, it assumed it was probably situated near and above the discussed footbridges for observation of flora and fauna in the crowns of trees.

The designed system of communication, linking all parts of the garden, consisted of two circumferential roads: a large – external one and a small – central way as well as usually straight pathways and platforms, being

Il. 10. Stoisko obserwacji flory i fauny w koronach drzew („g”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 10. Stand for observation of flora and fauna in the crowns of the tree („g”) (drawing from a fragment of project’s documentation [8]; drawn by the author)

Il. 11. Stoisko obserwacji roślin poszycia leśnego („l”) (przerys z fragmentu dokumentacji projektowej [8]; oprac. autorki)

Fig. 11. Stand for observation of the plants in the outgrowth of the forests („l”) (drawing from a fragment of the project’s documentation [8]; drawn by the author)

służyć obserwacji roślin poszycia leśnego (stanowisko I; il. 11). Niestety, na zachowanych fotografiach rzutu projektu nie można odnaleźć jego lokalizacji (brak literowego oznaczenia tego elementu), jednak biorąc pod uwagę charakter miejsca oraz analizując dołączone do koncepcji szkice – rozwinięcia projektowe, opracowane dla wszystkich proponowanych przez autorów stanowisk – można powiedzieć, że miejsce to miało wykorzystywać naturalne zagłębienie terenu jednego z porośniętych drzewami wąwozów, prawdopodobnie miało zatem znajdować się nieopodal wyżej omówionych kładek do obserwacji życia flory i fauny w koronach drzew.

Na projektowany system komunikacji łączący wszystkie części ogrodu składały się dwie drogi obwodowe, duża – zewnętrzna, i mała – centralna, oraz biegnące z reguły po liniach prostych ścieżki i pomosty, niejako „nałożone” na teren i spinające całość układu kompozycyjnego. Zastosowanie przez Hansena tak dużej liczby ścieżek opartych na liniach prostych w pierwszym momencie może zaskakiwać i dziwić geometryczną sztywnością, ale była to prawdopodobnie próba pokazania odrębności dwóch światów: miękkiego, falistego w swych liniach, organicznego świata natury, i biegnącego po prostych, po odcinkach – twardego świata, właściwego dla aktywności człowieka.

Nowatorskie idee projektowe Hansena we współczesnych realizacjach

Projekt Ogrodu Botanicznego w Lublinie, jaki zaproponowali Hansenowie, jest niezwykle interesujący z kilku powodów. Jest to przede wszystkim niezwykle dzieło niezwykłego człowieka, odrzucającego wszelkie konwenanse, łamiącego dotychczasowe schematy myślenia, a przez to i schematy projektowania. Nowatorskie podejście do sposobu ekspozycji roślin, dostrzeżenie złożoności ich funkcjonowania w środowisku pozwoliły wypracować nowatorskie rozwiązanie problemu projektowego. Proponowane przez Hansenów rozwiązania, choć na owe czasy były być może nie do zrealizowania, zwłaszcza ze względu na ówczesne możliwości technologiczne, wyprzedzały z całą pewnością o kilkadziesiąt lat propozycje projektowe, które stosuje się od niedawna i które dopiero

“placed”, so to say, on the territory and combining the whole of the composition system. The application, by Hansen, of such a big quantity of pathways based on the straight lines may be surprising at the first moment due to its geometric rigidity but it was probably an attempt to show the separateness of two worlds: the first one – soft, wavy in its lines – organic world of nature, and the other one, running in straight lines, and its sections – the hard world, being specific of human activity.

Innovative designing ideas of Hansen in contemporary implementations

The project of the Botanical Garden in Lublin as it was suggested by the Hansens, is extremely interesting due to a few reasons. First of all, it is an unusual work of an unusual man who defied all conventions, rejected all so-far existing patterns of thinking and by this – patterns of designing. The innovative approach to the way of presentation of the plants, perceiving the complexity of their functioning in the environment allowed developing the innovative solution of the project problem. Although the approach of the Hansens was something unreal in their epoch, especially when we consider technological possibilities of the discussed period, it must be stated that it was the project which preceded the contemporary solutions by several tens of years and which have been employed recently and which are fashionable in the present time. It is worthy to mention some examples of such solutions, created during the recent years. The mentioned modern solutions include footbridges – platforms situated on wetland, or “walkways in the crowns of the trees”, established most frequently on the protected areas, mainly in the national parks (The Walpole-Nornalup National Park in Australia – Tree Top Walk, 1966; the walkway in the beech forest of the Hainich National Park in Germany, 2009), but more and more frequently, they are arranged as an attraction in urban forest parks (Tallin, project of Tetsuo Kondo Architects, 2011), on recreation territories near historical palace-park complexes (Egeskov in Kværndrup, Denmark, 1999), or just in botanical gardens (UBC Botanical Garden in Vancouver – Greenheart Canopy Walkway, 2008; Kew Gardens – Tree Walkway, project by

współcześnie stały się modne. Warto tu wymienić kilka przykładów takich realizacji powstałych w ostatnich kilkunastu latach. Wśród tych współczesnych projektów znajdują się kładki na terenach podmokłych czy „ścieżki w koronach drzew” zakładane najczęściej na terenach chronionych, głównie parków narodowych (Park Narodowy Walpole-Nornalup w Australii – *Tree Top Walk*, 1996, ścieżka w lesie bukowym Parku Narodowego Hainich w Niemczech, 2009), ale i coraz częściej aranżowane jako atrakcja w miejskich parkach leśnych (Tallin, projekt Tetsuo Kondo Architects, 2011), na terenach rekreacyjnych przy zabytkowych założeniach pałacowo-parkowych (Egeskov w Kværndrup, Dania, 1999) czy właśnie w ogrodach botanicznych (UBC Botanical Garden w Vancouver – *Greenheart Canopy Walkway*, 2008, Kew Gardens – *Tree Walkway*, projekt Marks Barfield Architects, 2008, Atlanta Botanical Garden, 2010). Przykłady powyższe zaczerpnięto z oficjalnych stron internetowych instytucji zarządzających tymi obiektami oraz pracowni architektonicznych, w których projekty te powstały.

Podsumowanie

Proponowane przez Hansenów rozwiązania są jakby wyzwoleniem dotychczasowych grządek, rabat i poletek ekspozycyjnych z ich sztywnych ram, „klatek”, przez co obserwatorzy zostają wprowadzeni bezpośrednio w środek świata roślin, ulokowani w miejscach dotąd niedostępnych ludzkiej percepcji. Dostrzegamy w koncepcji Hansenów świadome „odrzućenie starego – zamkniętego w formie” sposobu projektowania ogrodów botanicznych, bez staromodnych, sztucznych podziałów. Jest to projektowanie, w którym nacisk położono na funkcje edukacyjne, skierowane do zwykłych, przeciętnych ludzi – obserwatorów świata przyrody.

Marks Barfield Architects, 2008; Atlanta Botanical Garden, 2010). The above examples were found in the official websites of the institutions, managing the mentioned objects, or in architectonic ateliers where they were elaborated.

Summing up

The solutions suggested by the Hansens constitute a sort of liberation of the so-far existing flower beds and exposition plots from their rigid framework, from “cages”; due to this fact, the observers are directly introduced into the centre of the plant world and are found in the sites, being not available for their perception until now. In the Hansens’ conception, we may find a knowing rejection of “the old, closed in a form” way of designing botanical gardens, without any old-fashioned, artificial divisions. It is a type of designing where the emphasis is laid on educational functions, addressed to ordinary, average people – the observers of the world of nature.

Translated by
Maria Jurewicz-Poczynajło

Bibliografia/References

- [1] Olkiewicz J., *Hansen*, „Architektura” 1967, nr 4, 135–136.
 [2] Springer F., *Zaczyn*, Karakter, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Kraków–Warszawa 2013.
 [3] <http://culture.pl> [accessed: August 2014].
 [4] Łukaszewicz A., Puchalski J., *Ogrody botaniczne w Polsce*, ARW Arkadiusz Grzegorzczak i Fundacja „Homo et Planta”, Warszawa 2002.
 [5] Wolter J., *Z historii Ogrodu Botanicznego w Lublinie*, „Wiadomości Botaniczne” 1966, nr 2, 136–139.
 [6] Hansen O., *Projekt natury – idea projektu Ogrodu Botanicznego UMCS w Lublinie, 1964*, [w:] J. Gola (red.), *Towards Open Form/ Ku Formie Otwartej*, Fundacja Galerii Foksal, Warszawa 2005, 112–113.
 [7] Springer F., Kędziołek A., *Dom jako forma otwarta: Szumin Hansenów/The house as open form: The Hansens’ summer residence in Szumin*, Karakter, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Kraków–Warszawa 2014.
 [8] Hansen O., *Projekt zagospodarowania terenu Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie*, „Architektura” 1965, nr 11, 461–464.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie mało znanej koncepcji zagospodarowania terenu Ogrodu Botanicznego w Lublinie, opracowanej w latach 60. XX w. przez Oskara i Zofię Hansenów. Jest to projekt niezwykle, zawiera bowiem nowatorskie, jak na owe czasy, rozwiązania, będące konsekwencją wprowadzenia w życie autorskiej filozofii projektowania dla społeczeństwa. Omawiany projekt ogrodu botanicznego jest jednym z wielu niezrealizowanych zamierzeń tych twórców, ale jedynym, jaki znamy, dotyczącym przestrzeni architektury krajobrazu. Główną ideą, na której oparto projekt całej struktury ogrodu i szczegółowe rozwiązania, było przekonanie o supremacji istoty zbiorowisk roślinnych (natury) nad człowiekiem-odbiorcą. To właśnie rośliny i ich zbiorowiska wyznaczają sposób poruszania się po ogrodzie, wiele tradycyjnych ścieżek zastąpiono pomostami i kładkami rozmieszczonymi bądź tuż nad płaszczyzną ziemi czy wody, bądź wysoko w koronach drzew, tak by umożliwić obserwację przyrody bez ingerencji w tok jej istnienia (przemian i rozwoju), a tym samym zminimalizować niszczenie roślin przez przyszłych użytkowników. Proponowane przez Hansenów rozwiązania projektowe, choć na owe czasy były być może jedynie utopią, zwłaszcza ze względu na ówczesne

możliwości technologiczne, wyprzedzały z całą pewnością o kilkadziesiąt lat rozwiązania, które stosuje się od niedawna, które dopiero współcześnie stały się poszukiwane i noszą znamiona projektów nowatorskich.

Słowa kluczowe: kompozycja, architektura krajobrazu, Forma Otwarta, pomosty w koronach drzew

Abstract

The aim of this article is to present the little known idea of managing the Botanical Garden in Lublin, drawn up in the 1960s by Oskar and Zofia Hansen. It is an unusual and innovative project as compared to projects of its time, as a consequence of the author's philosophy of design for the community. The design for the Botanical Garden presented below is one of the author's plans that was never implemented, but the only one concerning space in landscape architecture. The main idea, which is based on the design of the entire structure of the garden and detailed design solutions, was based on the priority of the assemblage of plants (nature) over the recipient, man. It is the plants and their grouping that determine the way in which the visitor passes through the garden; many traditional paths were replaced by platforms and footbridges, situated over both land and water, or high up in the crowns of trees, so as to make the observation of nature possible without having to interfere with its existence (transformation and growth), and in this way to minimize damage to plants by future users. The design solutions proposed by Hansen, which at that time were perhaps only an executive utopia, especially due to technological limitations of the period, were certainly solutions decades ahead of their time, and that have only recently come into fashion, and are only now sought after as innovative projects.

Key words: composition, landscape architecture, Open Form, tree walkway

Chata letniskowa Hytte, Finnmark
(fot. E. Cisek)
Holiday cottage Hytte, Finnmark
(photo by E. Cisek)